

“Olen jatkuvasti hälytystilassa”

Vihatekojen vaikutukset
vähemmistöihin kuuluviin ihmisiin

Lukijalle

Vihatekojen, viharikosten ja häirinnän vaikutukset uhriin ovat moninaisia. Vihateoilla voi olla pitkäkestoisia vaikutuksia paitsi yleiseen turvallisuudentunteeseen ja psyykkiseen terveyteen myös esimerkiksi viranomaisluottamukseen, työssäkäyntiin ja ystävyyssuhteisiin. Vihateot voivat aiheuttaa pelkoa myös muissa, sillä teot eivät kohdistu vain yksilöön vaan koko ryhmään, johon uhri kuuluu tai hänen oletetaan kuuluvan.

Tämän julkaisun tarkoitus on tehdä näkyväksi niitä vaikutuksia, joita vihateoilla, vihapuheella ja häirinnällä on eri vähemmistöryhmiin kuuluviin ihmisiin.

Julkaisu pohjautuu seuraaviin oikeusministeriön julkaisemiin selvityksiin: ”Että puututtaisiin konkreettisesti”: Seurantaselvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin” (2022) ja ”Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä”: Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin” (2016). Jälkimmäisen selvityksen kysely toteutettiin vuonna 2015.

Tämän julkaisun aineistossa keskitytään vammaisiin, romaneihin, saamelaisiin, vieraskielisiin, ulkomaan kansalaisiin ja maahanmuuttajataustaisiin, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin sekä uskonnollisiin vähemmistöryhmiin, sillä kyseiset ryhmät olivat kohteina sekä vuonna 2022 että 2016 julkaistuissa selvityksissä. Tämä mahdollistaa vertailun kahden ajanjakson välillä.

Julkaisu on tarkoitettu tueksi kaikille, jotka työssään kohtaavat vihatekojen, vihapuheen tai häirinnän kohteeksi joutuneita tai heitä, jotka ovat vaarassa joutua vihatekojen kohteeksi.

Keskeiset käsitteet

Vihateko

Vihapuhe

Häirintä

Vihateko

Vihateoissa uhri ei joudu teon kohteeksi sattumalta, vaan valikoituu uhriksi henkilökohtaisen tai oletetun ominaisuuden, kuten oletetun tai todellisen etnisen tai kansallisen taustan, uskonnollisen vakaumuksen tai elämäntavojen, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen, sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun tai vammaisuuden vuoksi. Vihatekojen motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys, kuten viharikoksella ja vihapuheella, mutta ei ole tiedossa täyttävätkö ne minkään rikoksen tunnusmerkistöä.

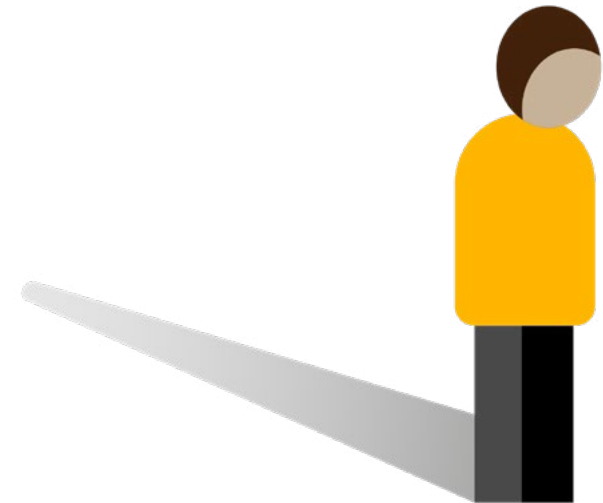
Vihapuhe

Vihapuheella tarkoitetaan esimerkiksi julkisella paikalla, internetissä tai tiedotusvälineissä esitettyä ilmaisua tai puhetta, jolla levitetään, yllytetään, ylläpidetään tai oikeutetaan vihaa esimerkiksi vähemmistöjä kohtaan. Osa vihapuheesta on rangaistavaa.

Lue lisää käsitteistä: [Motiivi ratkaisee – Tunnista ennakkoluulot vihatekojen takana. OM 2022.](#)

Häirintä

Häirintä on kielletty tasa-arvolaisissa ja yhdenvertaisuuslaissa. Häirinnällä tarkoitetaan esimerkiksi halventavaa, nöyryyttävää tai loukkaavaa puhetta, sähköpostiviestejä tai eleitä.

Vihatekojen vaikutukset

Vihatekojen vaikutukset uhriin ovat moninaisia ja usein myös pitkäkestoisia. Vihateoilla voi olla vaikutuksia esimerkiksi yleiseen turvallisuudentunteeseen, psyykkiseen terveyteen, sosiaalisen median käyttöön, viranomaisluottamukseen, työssäkäyntiin ja opiskeluun sekä ystävyysuhteisiin.

Vihateoissa uhri ei joudu teon kohteeksi sattumalta, vaan valikoituu uhriksi henkilökohtaisen ominaisuutensa tai oletetun ominaisuuden vuoksi. Vihatekojen aiheuttamat haitat eivät kohdistu vain yksilöön vaan laajempaan ihmisryhmään, johon uhri kuuluu tai hänen oletetaan kuuluvan. Vihateot ovat erityisen vahingollisia, koska yksittäinen teko toimii viestinä koko ryhmälle, johon teko kohdistuu. Tämä lisää uhrin pelkoa siitä, että hän voi valikoitua uhriksi myös toistamiseen. Vuoden 2022 selvityksessä uhreista 70 prosenttia kertoikin vihapuheen tai häirinnän vaikuttaneen yleiseen turvallisuuden tunteeseen. Vuonna 2015 osuus oli 61 prosenttia.

Lisäksi vihateoilla ja vihapuheella on laajempia vaikutuksia demokraattisen yhteiskunnan perustaan, sillä ne vaikuttavat esimerkiksi halukkuuteen osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Vaikutuksia psyykkiseen terveyteen tunnisti 68 prosenttia – osuus vuonna 2015 oli 52 prosenttia.

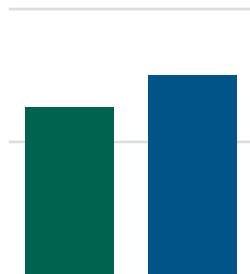
Moniperusteinen syrjintä

Moniperusteinen syrjintä tarkoittaa syrjinnän kohteeksi joutumista kahden tai useamman eri syrjintäperusteen perusteella. Useampaan vähemmistöön, erityisesti näkyvään vähemmistöön, kuuluvilla henkilöillä on todennäköisempi riski tulla häirinnän, vihapuheen ja syrjinnän kohteeksi. Moniperusteinen syrjintä voi olla paitsi pitkäkestoista myös erityisen raskasta, kun syrjintäkokemuksia kasaantuu usealla eri perusteella ja elämänalueella.

Mihin elämän osa-alueisiin kokemasi vihapuhe tai häirintä on vaikuttanut?

Vieraskieliset, ulkomaan kansalaiset tai maahanmuuttajataustaiset

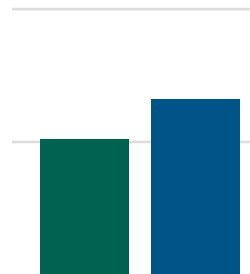
Yleinen turvallisuudentunne

2015
63%

2022
75%

Psyykinen terveys

2015
51%

2022
66%

Työssäkäynti tai opiskelu

2015
39%

2022
43%

Viranomaisluottamus

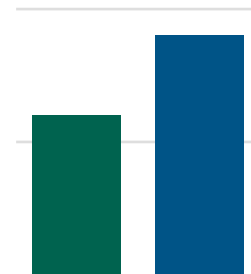

2015
43%

2022
43%

Romanit

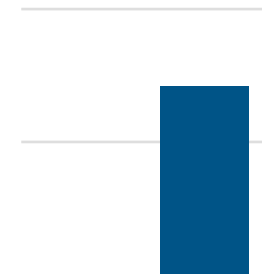
Yleinen turvallisuudentunne

2015
60%

2022
90%

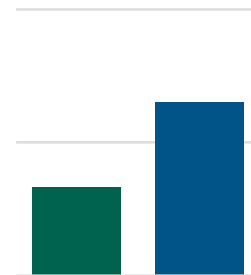
Sosiaalisen median tai verkkosisältöjen käyttö

2015
*

2022
75%

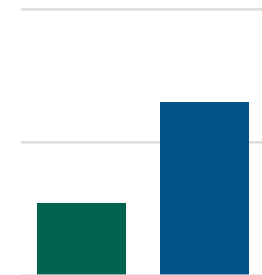
Viranomaisluottamus

2015
33%

2022
65%

Psyykinen terveys

2015
27%

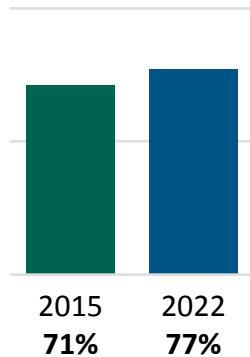
2022
65%

* Vastausvaihtoehtoa ei ollut vuoden 2015 kyselylomakkeessa.

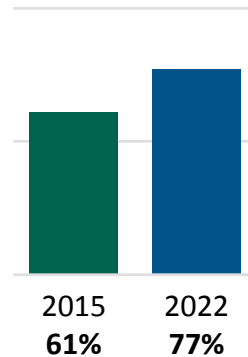
Mihin elämän osa-alueisiin kokemasi vihapuhe tai häirintä on vaikuttanut?

■ Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

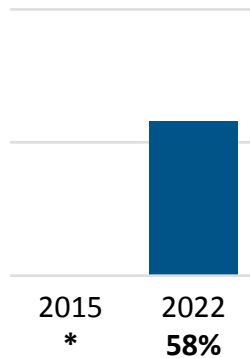
Yleinen turvallisuudentunne

Psyykinen terveys

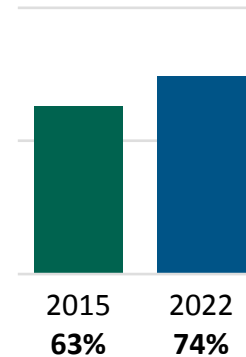

Sosiaalisen median tai verkkosisältöjen käyttö

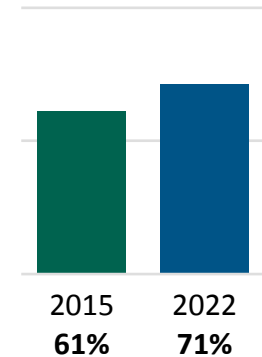

■ Vammaiset

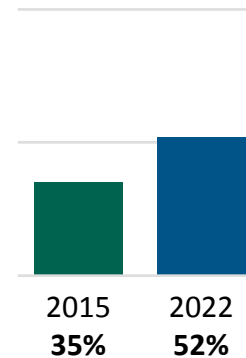
Psyykinen terveys

Yleinen turvallisuudentunne

Viranomaisluottamus

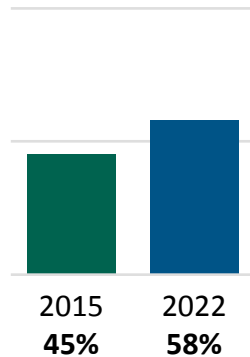

* Vastausvaihtoehtoa ei ollut vuoden 2015 kyselylomakkeessa.

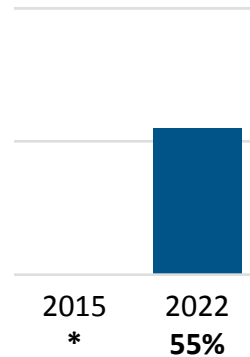
Mihin elämän osa-alueisiin kokemasi vihapuhe tai häirintä on vaikuttanut?

■ Uskonnolliset vähemmistöryhmät

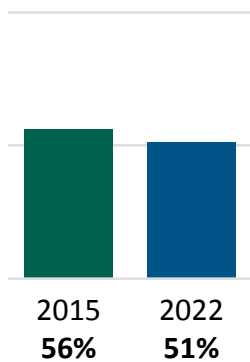
Psyykinen terveys

Sosiaalisen median tai verkkosisältöjen käyttö

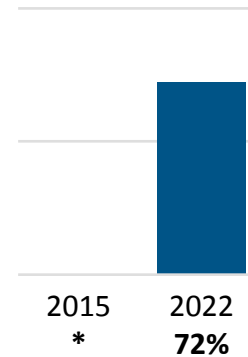

Yleinen turvallisuudentunne

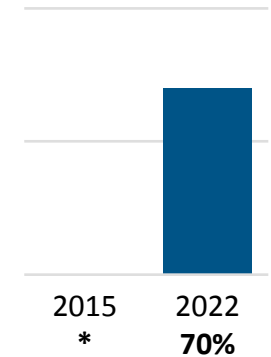

■ Saamelaiset

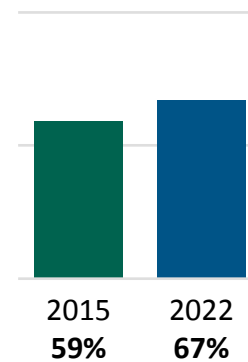
Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen

Sosiaalisen median tai verkkosisältöjen käyttö

Psyykinen terveys

* Vastausvaihtoehtoa ei ollut vuoden 2015 kyselylomakkeessa.

Häirinnän ja vihapuheen ilmeneminen

Yleisin vihapuheen tai häirinnän muoto oli sanallinen loukkaus, häirintä tai nöyryytys sekä vuonna 2022 että 2015. Poikkeuksen muodostavat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, joiden osalta yleisin ilmenemismuoto oli sukupuolittunut halventaminen. Saamelaisten osalta vaientaminen tai yhteiskunnalliseen osallistumiseen rajoittaminen on yleisempi muoto kuin muilla vähemmistöryhmillä.

Minkä tyyppistä häirintää tai vihapuhetta olet kohdannut?

Vammaiset

Sanallinen loukkaus, häirintä tai nöyryytys

75% 2022

75% 2015

Nimittely

53% 2022

47% 2015

Jatkuvien negatiivisten kommenttien kohteeksi joutuminen

51% 2022

47% 2015

Romanit

Sanallinen loukkaus, häirintä tai nöyryytys

77% 2022

87% 2015

Nimittely

73% 2022

93% 2015

Jatkuvien negatiivisten kommenttien kohteeksi joutuminen

64% 2022

53% 2015

Minkä tyyppistä häirintää tai vihapuhetta olet kohdannut?

Saamelaiset

Sanallinen loukkaus,
häirintä tai nöyryytys

74% 2022

38% 2015

Jatkuvien negatiivisten
kommenttien kohteeksi
joutuminen

54% 2022

39% 2015

Vaientaminen
tai yhteiskunnalliseen
osallistumiseen rajoittaminen

54% 2022

26% 2015

Vieraskieliset, ulkomaan kansalaiset tai maahan- muuttajataustaiset

Sanallinen loukkaus,
häirintä tai nöyryytys

67% 2022

74% 2015

Nimittely

47% 2022

61% 2015

Jatkuvien
negatiivisten kommenttien
kohteeksi joutuminen

43% 2022

44% 2015

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Sukupuolittunut
halventaminen

78% 2022

75% 2015

Sanallinen loukkaus,
häirintä tai nöyryytys

71% 2022

70% 2015

Nimittely

63% 2022

67% 2015

Uskonnolliset vähemmistöryhmät

Sanallinen loukkaus,
häirintä tai nöyryytys

75% 2022

73% 2015

Nimittely

53% 2022

67% 2015

Jatkuvien
negatiivisten kommenttien
kohteeksi joutuminen

50% 2022

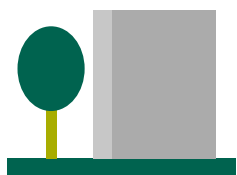
61% 2015

Tapahtumapaikat

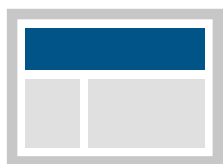
10 yleisintä tapahtumapaikkaa, joissa vastaajat ovat kohdanneet vihapuhetta tai häirintää

Vihatekoja voi tapahtua missä vain – kaduilla, verkossa, työpaikoilla, kahviloissa, julkisissa kulkuneuvoissa. Yleisimpiä tapahtumapaikkoja vihapuheelle tai häirinnälle ovat julkiset paikat, kuten kadut, parkkipaikat ja puistot, sekä Facebook.

Kun eri verkkoalustat yhdistetään, nousee verkossa tapahtunut vihapuhe yleisimmäksi tapahtumapaikaksi.

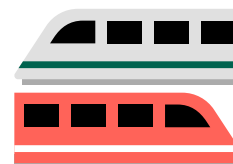
Kadulla, parkkipaikalla, puistossa tai muussa julkisessa paikassa

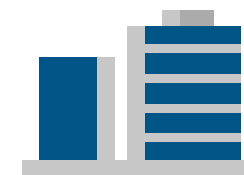
Facebookissa

Työpaikalla

Julkisessa kulkuneuvossa

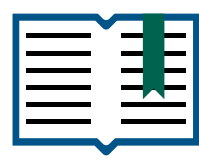
Mualla julkisessa tilassa tai rakennuksessa

Kahvilassa, ravintolassa tai baarissa

Mualla sosiaalisessa mediassa

Koulussa, oppilaitoksessa, tai yliopistolla

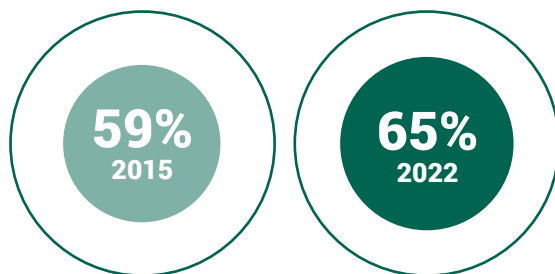
Instagramissa

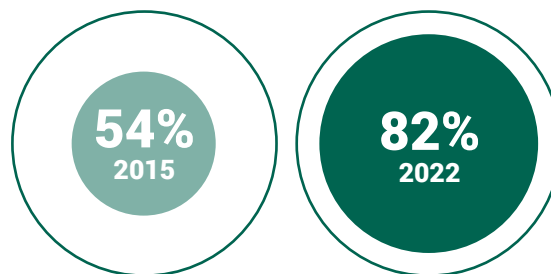
Julkisella keskustelupalstalla

Vältän joitain paikkoja siinä pelossa, että voisin joutua häirinnän tai vihapuheen kohteeksi vähemmistöryhmään kuulumisen takia

Vammaiset

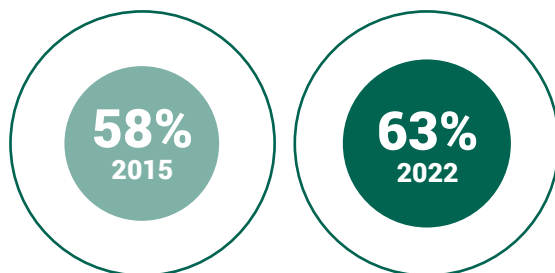
Romanit

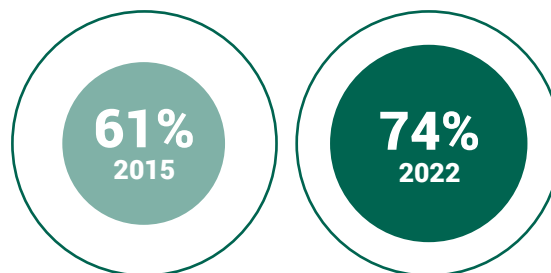
Saamelaiset

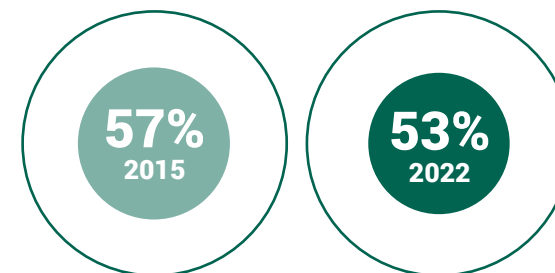
Vieraskieliset, ulkomaan kansalaiset tai maahanmuuttajataustaiset

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Uskonnolliset vähemmistöryhmät

Häirinnästä ja vihapuheesta ilmoittaminen

Seurantaselvityksen kyselyyn vastanneista viimeisen 12 kuukauden aikana vihapuheen tai häirinnän kohteiksi joutuneista 30 prosenttia oli ilmoittanut siitä jollekin taholle. Vaikka osuus on edelleen pieni, on selkeää kasvua havaittavissa: vuoden 2015 tiedonkeruussa osuus oli 21 prosenttia.

Useimmin vihapuheesta tai häirinnästä ilmoittivat vieraskieliset, ulkomaankansalaiset tai maahanmuuttajataustaiset henkilöt (41 prosenttia) ja vammaiset (40 prosenttia).

Harvimminkin tilanteesta ilmoittivat sateenkaari-ihmiset (22 prosenttia) ja uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt (25 prosenttia).

Yleisin syy ilmoittamatta jättämiselle oli se, ettei uhri uskonut, että asialle olisi tehty mitään.

Vihapuheesta ja häirinnästä ilmoittaneiden määrä

Nuoret ilmoittavat kokemastaan vihapuheesta ja häirinnästä harvemmin kuin muut ikäryhmät. 13–24-vuotiaista 69 % ei ilmoittanut tapauksista kenellekään.

Mikä olisi auttanut ilmoittamaan vihapuheesta tai häirinnästä?

“Selkeä ohjeistus ja informaatio minne voi vihapuheesta tai häirinnästä ilmoittaa erinäisissä tilanteissa.”

“Että syrjintään puututtaisiin konkreettisesti eikä vedottais aina 'yksittäis tapauksiin'.”

“Selkeämpi ymmärrys omista oikeuksista ja vihapuheen määritelmästä. Matalampi kynnys ilmoittaa tai tieto tarjolla olevista tukimuodoista.”

“Positiivinen kokemus toiselta, ja sen näkeminen, että viranomainen toimii.”

“Se tieto, että oikeus olisi joskus meidän saamelaisten puolella.”

“Jos kouluissa syrjintään suhtauduttaisiin vakavammin, olisi ollut itsevarmempi siitä, että asialle tehdään jotakin.”

Lähde: [“Että puututtaisiin konkreettisesti”. Seurantaselvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. OM 2022.](#)

Suosituksia vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi ja niiden estämiseksi

Aktiivista viestintää eri kohderyhmille tulee lisätä vihapuheen ja häirinnän ilmiöistä ja vaikutuksista, puuttumisen keinoista sekä ilmoituskanavista.

Yhdenvertaisuutta tulee edistää työpaikoilla ja kouluissa. Myös tietoa eri vähemmistöryhmistä tulee lisätä.

Uhrien tukipalveluita tulee edelleen kehittää luomalla ilmoituskanavia ja selkeitä toimintaohjeita. Esimerkiksi organisaatioissa tulee olla taho, joka toimii tukena ja auttaa asian eteenpäin viemisessä.

Häirinnälle ja vihapuheelle altistuvien työntekijöiden suojele tulee varmistaa.

Jokaisella viranomaisella, työnantajalla ja koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus arvioida ja aktiivisesti edistää yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan.

Asiakaspalveluun ja -kohtaamisiin tulee lisätä yhdenvertaisuusosaamista niin julkisissa kuin kaupallisissa palveluissa.

Lähde: ["Että puututtaisiin konkreettisesti". Seurantaselvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. OM 2022.](#)

Lähteet

- ["Että puututtaisiin konkreettisesti". Seurantaselvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. OM 2022.](#)
- [Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. Seurantakysely 2017. Owl Group 2018.](#)
- ["Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä". Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. OM 2016.](#)
- [Policy brief 1/2018: Häirintä on syrjintää. OM 2018.](#)
- [Policy brief 2/2019: Moniperusteinen syrjintä olisi tunnistettava paremmin. OM 2019.](#)
- [Motiivi ratkaisee – Tunnista ennakkoluulot vihatekojen takana. OM 2022.](#)

Osaavat-hanke on saanut rahoitusta Euroopan Unionin perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelmasta (2014–2020).

Julkaisun toteuttaja vastaa julkaisun sisällöstä, eikä julkaisun sisältö edusta Euroopan komission kantoja tai näkemyksiä.

Taitto Ohoi Creative